

INFORMACIJA O SPROVOĐENJU PILOT PROGRAMA ZA SPREČAVANJE VRŠNJAČKOG NASILJA I VANDALIZMA U SKOLAMA I ŠKOLSKIM DVORIŠTIMA TOKOM 2024/25 GODINE

Na osnovu evidencije Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija, tokom 2024. godine, zabilježeno je 114 slučajeva raznih oblika vršnjačkog nasilja u školama i školskim dvorištima na teritoriji Crne Gore.

Od ukupnog broja incidenata 61 slučaj odnosio se na vršnjačko nasilje - fizičko, verbalno, sajber nasilje u javno-obrazovnim ustanovama osnovnog obrazovanja dok je 53 incidenta registrovano u javno-obrazovnim ustanovama srednjeg obrazovanja.

Prema istraživanju koje je sprove Zavod za školstvo u 2023 godini, tokom školske 2022/23. godine 17% učenika u školama bilo je izloženo nekom obliku nasilja od strane vrašnjaka i istovremeno označava prosječnu rasprostranjenosti nasilja u svim školama u Crnoj Gori. Nasilje u pojedinim školama rasprostranjeno u procentu 7,5%, a da je u drugim školama četiri puta veće - 27,3%.

Uzorkom su obuhvaćene sve opštine i sve škole u Crnoj Gori i to 7.364 (61,1%) učenika od VI do IX razreda osnovne škole, 409 (3,4%) učenika trogodišnje srednje stručne škole, 2.979 (24,8%) učenika četvorogodišnje srednje stručne škole, 1.183 (9,8%) učenika gimnazije, dok 103 učenika (0,8%) nije odgovorilo na pitanje koju školu pohađaju.

Nasilje je najviše rasprostranjeno među učenicima osnovnih škola od VI do IX razreda osnovne škole (21,9 %), a zatim među učenicima trogodišnjih srednjih stručnih škola (17,7%).

Nasilje je najmanje rasprostranjeno među učenicima četvorogodišnjih škola, od kojih u srednjim stručnim školama -14,8%, a u gimnazijama - 13,9%.

Učenici žrtve najviše trpe verbalno nasilje (ogovaranje, laži, predstavljanje u negativnom svjetlu, ismijavanje, zadirivanje, nazivanje pogrđnim imenima i sl) i socijalno nasilje (izbjegavanje, ignorisanje, isključivanje iz kruga prijatelja i sl), tj. upravo one oblike nasilja koje učenici smatraju socijalno prihvatljivim ponašanjem.

Statistika pokazuje da je tokom navedenog perioda, vršnjačko nasilje najviše izraženo u centralnoj regiji, u školama u gradskim sredinama, zatim sjevernoj regiji dok je broj slučajeva raznih oblika vršnjačkog nasilja znatno manji u prigradskim sredinama i primorskoj regiji.

Javno obrazovne ustanove u Crnoj Gori nemaju fizičko obezbjeđenje niti razvijen sistem prevencije vršnjačkog nasilja. Službe zadužene za prevenciju nemaju

dovoljno kapaciteta da u kontinuitetu realizuju aktivnosti koje bi se odnosile na adekvatnu prevenciju vršnjačkog nasilja i zaštite školske imovine.

Ministarstvo prosvjete nauke i inovacija je u 2024 godini izradilo smjernice za postupanje u slučajevima vršnjačkog nasilja.

Zabrinjavajući trend rasta vršnjačkog nasilja, zahtijeva dodatne mjere za unapređenje sigurnosti učenika i neophodnost angažovanja lica obučanih za sprečavanje nasilja u školama i školskim dvorištima.

Pilot program treba da unaprijedi zaštitu i sigurnost učenika u javno obrazovnim ustanovama za osnovno i srednje obrazovanje na teritoriji Crne Gore.

- **Program se sprovodi na teritoriji: Podgorica, Cetinje, Nikšić, Berane, Bijelo Polje, Plav, Gusinje, Rožaje, Herceg -Novi, Budva i Bar.**
- **Period realizacije programa 12 mjeseci, od kojih se period 10 mjeseci odnosi na sprovođenje programskih aktivnosti na terenu, u javno obrazovnim ustanovama.**
-
- **Praćenje programa predstavlja polaznu osnovu za sagledavanje rezultata realizacije programa.**
- **Na osnovu desetomjesečnog programa će sagledati:**
  - **ishode programa u pogledu unapređenja sigurnosti djece u osnovnim i srednjoškolskim obrazovnim ustanovama;**
  - **prevencija vršnjačkog nasilja**
  -
  - **Budžet za finansiranje programa procijenjen je na iznos od 341.000eura za angažovanje 45 obučanih za sprečavanje vršnjačkog nasilja i vandalizma u školama.**

PILOT PROGRAM: SPREČAVANJE NASILJA I VANDALIZMA U ŠKOLAMA

I OSNOVNI PROGRAMSKI ELEMENTI

1.1 Svrha	Prevenција vršnjačkog nasilja i sprečavanje ponašanja i radnji učenika i drugih lica u školskom prostoru koja ukazuju na elemente nasilja, vandalizma, krivičnih djela i prekršaja i postupanje u skladu sa procedurama kao i zaštita imovine od različitih oblika vandalizma.
1.2 Opravdanost programa	<p>Na osnovu evidencije Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija, tokom 2024. godine, zabilježeno je 114 slučajeva raznih oblika vršnjačkog nasilja u školama i školskim dvorištima na teritoriji Crne Gore.</p> <p>Od ukupnog broja incidenata 61 slučaj odnosio se na vršnjačko nasilje - fizičko, verbalno, sajber nasilje u javno-obrazovnim ustanovama osnovnog obrazovanja dok je 53 incidenta registrovano u javno-obrazovnim ustanovama srednjeg obrazovanja.</p> <p>Prema istraživanju koje je sprove Zavod za školstvo u 2023 godini, tokom školske 2022/23. godine 17% učenika u školama bilo je izloženo nekom obliku nasilja od strane vrašnjaka i istovremeno označava prosječnu rasprostranjenosti nasilja u svim školama u Crnoj Gori. Nasilje u pojedinim školama rasprostranjeno u procentu 7,5%, a da je u drugim školama četiri puta veće - 27,3%.</p> <p>Uzorkom su obuhvaćene sve opštine i sve škole u Crnoj Gori i to 7.364 (61,1%) učenika od VI do IX razreda osnovne škole, 409 (3,4%) učenika trogodišnje srednje stručne škole, 2.979 (24,8%) učenika četvorogodišnje srednje stručne škole, 1.183 (9,8%) učenika gimnazije, dok 103 učenika (0,8%) nije odgovorilo na pitanje koju školu pohađaju.</p> <p>Nasilje je najviše rasprostranjeno među učenicima osnovnih škola od VI do IX razreda osnovne škole (21,9 %), a zatim među učenicima trogodišnjih srednjih stručnih škola (17,7%).</p> <p>Nasilje je najmanje rasprostranjeno među učenicima četvorogodišnjih škola, od kojih u srednjim stručnim školama -14,8%, a u gimnazijama - 13,9%.</p> <p>Učenici žrtve najviše trpe verbalno nasilje (ogovaranje, laži, predstavljanje u negativnom svjetlu, ismijavanje, zadirivanje, nazivanje pogrdnim imenima i sl) i socijalno nasilje (izbjegavanje, ignorisanje, isključivanje iz kruga prijatelja i sl), tj. upravo one oblike nasilja koje učenici smatraju socijalno prihvatljivim ponašanjem.</p> <p>Statistika pokazuje da je tokom navedenog perioda, vršnjačko nasilje najviše izraženo u centralnoj regiji, u školama u gradskim sredinama, zatim sjevernoj regiji dok je broj slučajeva raznih oblika vršnjačkog nasilja znatno manji u prigradskim sredinama i primorskoj regiji.</p> <p>Istraživanje koje sproveda NVO Juventas, u partnerstvu sa Unijom srednjoškolaca u okviru projekta „Libela-doprinos očuvanju multinacionalnog sklada među mladima“ tokom maja i juna 2023 godine, a na uzorku od 882 učenika srednjih škola, pokazuje da je 56 % njih svjedočilo nekom obliku vršnjačkog nasilja.</p>

	<p>Javno obrazovne ustanove u Crnoj Gori nemaju fizičko obezbjeđenje niti razvijen sistem prevencije vršnjačkog nasilja. Službe zadužene za prevenciju nemaju dovoljno kapaciteta da u kontinuitetu realizuju aktivnosti koje bi se odnosile na adekvatnu prevenciju vršnjačkog nasilja i zaštite školske imovine.</p> <p>Ministarstvo prosvjete nauke i inovacija je u 2024 godini izradilo smjernice za postupanje u slučajevima vršnjačkog nasilja.</p> <p>Zabrinjavajući trend rasta vršnjačkog nasilja, zahtijeva dodatne mjere za unapređenje sigurnosti učenika i neophodnost angažovanja lica obučениh za sprečavanje nasilja u školama i školskim dvorištima.</p>
1.3 Cilj	Pilot program treba da unaprijedi zaštitu i sigurnost učenika u javno obrazovnim ustanovama za osnovno i srednje obrazovanje na teritoriji Crne Gore.
1.4 Ciljna grupa	<p>DIREKTNA CILJNA GRUPA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Učenici; - Javno obrazovne ustanove- osnovnog obrazovanja; - Javno obrazovne ustanove -srednjeg obrazovanja. <p>INDIREKTNA CILJNA GRUPA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Porodica; - Lokalna samouprava; - Društvo u cjelini.
1.5 Nosioci programa	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija ▪ Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga
1.6 Lokacija i period realizacije programa	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Program se sprovodi na teritoriji: Podgorica, Cetinje, Nikšić, Berane, Bijelo Polje, Plav, Gusinje, Rožaje, Herceg -Novi, Budva i Bar. ▪ Period realizacije programa 12 mjeseci, od kojih se period 10 mjeseci odnosi na sprovođenje programskih aktivnosti na terenu, u javno obrazovnim ustanovama.
1.7 Sadržaj	<p>Aktivnost 1: <u>Usvajanje programa</u></p> <p>1.1. Ministarstvu finansija dostavljen pilot program na mišljenje. 1.2. Vladi Crne Gore dostavljen pilot program na upoznavanje i odlučivanje.</p> <p>Aktivnost 2: <u>Realizacija programa na terenu</u></p> <p>2.1. Izabrane javno obrazovne ustanove u kojima će se sprovoditi pilot program. 2.2. Zaključen sporazum o realizaciji pilot programa sa izabranim javno obrazovnim ustanovama. 2.3. Izvršen izbor lica koja će se u programu angažovati na poslovima suzbijanja vršnjačkog nasilja i vandalizma – asistenti (lica sa stečenim najmanje IV1 nivoom kvalifikacije obrazovanja, osposobljena za obavljanje poslova asistenta za sprečavanje nasilja i vandalizma u školi, a koja nijesu osuđivana i protiv kojih se ne vodi krivični postupak).</p>

	<p>2.3.1. Objavljen poziv zainteresovanim licima za angažovanje na poslovima suzbijanja vršnjačkog nasilja i vandalizma.</p> <p>2.3.2. Sprovedeno psihološko testiranje lica prijavljenih na poziv.</p> <p>2.3.3. Zaključeni ugovori između škola i izabranih lica.</p> <p>Aktivnost 3: <u>Promocija programa</u></p> <p>Promocija programa će se sprovoditi kontinuirano, od prvog mjeseca njegove realizacije, a u cilju što veće informisanosti ciljne javnosti. Ovu programsku aktivnost sprovodiće Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija.</p> <p>Prezentacija programa vršiće se kroz štampane i elektronske medije.</p> <p>Aktivnost 4: <u>Evaluacija programa</u></p> <p>Pored ocjene uticaja programa na ciljnu grupu, izvršiće se i evaluacija svih programskih aktivnosti, uključujući i opravdanost i efikasnost utrošenih sredstava.</p> <p>U poslednjem mjesecu realizacije programa sumiraće se uticaj programa u odnosu na postavljene ciljeve, analizirati eventualne identifikovane prepreke uspješne realizacije programa i izvesti zaključci. Na taj način će se dobiti jasna slika o postignuću programa i njegovim nedostacima.</p> <p>Ovu programsku aktivnost sprovodiće Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija.</p>
<p>1.8 Finansijska konstrukcija</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Budžet za finansiranje programa procijenjen je na iznos od 341.000 €. ▪ Izvor finansiranja - Budžet Crne Gore. ▪ Budžetska sredstva opredijeliće se za finansiranje programskog sadržaja iz tačke 1.7 programa
<p>1.9 Očekivani rezultati</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Najmanje 10 ustanova u kojima je obezbijeđena prevencija i zaštita djece od vršnjačkog nasilja. ▪ Smanjen broj incidenata za 10 % u odnosu na školsku 23/24 godinu.

II SPROVOĐENJE I PRAĆENJE PROGRAMA	
<p>2.1 Sprovođenje programa na terenu</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ključne aktivnosti sprovođenja programa na terenu: <ul style="list-style-type: none"> - Formiran tim za zaštitu djece od nasilja i smanjenja vandalizma u školi. - Utvrđeni kanali komunikacije – npr. u slučaju sumnji da se priprema ili vrši fizičko i psihičko nasilje i ugrožava bezbjednost đaka i/ili imovine u školi ili školskom dvorištu, asistent je obavezan da, bez odlaganja o tome obavijesti oformljeni Tim. - Nastavnik, odjeljenjski starješina, stručni saradnici i Tim planiraju praćenje preduzetih zaštitnih mjera: <p>1) ponašanje djeteta žrtve nasilja (da li se povlači, da li postaje agresivno, da li traži podršku i na koji način, itd.);</p>

	<p>2) ponašanje djeteta koje je počinilo nasilje (da li nastavlja sa napadima, da li traži druge žrtve, da li ga grupa odbacuje ili podržava);</p> <p>3) kako reaguju svjedoci i/ili posmatrači (da li se obraćaju starijima za pomoć, da li svi znaju kako da potraže pomoć, da li sami preduzimaju neke akcije i sl.);</p> <p>4) kakva je atmosfera u odjeljenju (da li se izdvajaju nove grupe...).</p> <p>Po potrebi, uključuju se nadležne službe u zavisnosti od oblika nasilja i potrebe djeteta žrtve nasilja (zdravstvene službe, centri za socijalni rad).</p> <p>U slučaju da je djetetu potrebna fizička zaštita ili kada postoji sumnja da je učinjeno krivično djelo ili prekršaj, potrebno je obavijestiti lokalni centar bezbjednosti.</p>
<p>2.2 Resursi</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uprava škole sa nadležnim službama će prikupljati informacije sa terena, sačinjavati izvještaje o izvršenim aktivnostima angažovanih asistenata u školi, njihovoj uspješnosti u izvršavanju radnih obaveza, o izvršenim intervencijama na planu zaštite i sprečavanja vrnjačkog nasilja... ▪ PPP služba će voditi elektronsku evidenciju - unositi podatke u MEIS aplikaciju kako bi se evidentirao svaki razgovor, kao i preduzete aktivnosti u postupanju. ▪ Dokumentacija se čuva poštujući princip povjerljivosti podataka.
<p>2.3 Praćenje programa</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ova aktivnost podrazumijeva kontinuirano praćenje procesa sprovođenja programa i izvještavanje o realizovanim aktivnostima, stanju i napretku programa, od strane pedagoško psiholoških službi i uprava javno obrazovnih ustanova. ▪ Praćenjem programa obezbijavaju se uslovi za blagovremeno preduzimanje korektivnih radnji ukoliko tokom sprovođenja programa nastupe okolnosti usled kojih ih je neophodno sprovesti, a sve u cilju postizanja planiranih rezultata programa.
<p>2.4 Alati za praćenje programa</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ključna dokumenti za sprovođenje i praćenje ovog programa su: <ul style="list-style-type: none"> - ugovori o radu na određeno vrijeme - operativni priručnik za sprečavanje vršnjačkog nasilja i vandalizma MPNI <p>Sastavni dio navedenih dokumenata je set obrazaca za izvještavanje, procjenu stepena zadovoljstva učesnika, nalaza neposrednog obilaska lokacije realizacije programa i drugih obrazaca koji prate proces sprovođenja programa.</p>
<p>2.5 Rezultati praćenja</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Praćenje programa predstavlja polaznu osnovu za sagledavanje rezultata realizacije programa. ▪ Na osnovu desetomjesečnog programa će sagledati: <ul style="list-style-type: none"> - ishode programa u pogledu unapređenja sigurnosti djece u osnovnim i srednjoškolskim obrazovnim ustanovama; - prevencija vršnjačkog nasilja - troškovi sprovođenja programa.